

Utbildningsdepartementet
Ert dnr. U2024/00726

Yttrande – delbetänkandet Skolor mot brott (SOU 2024:17)

Utbildningsdepartementet har inbjudit Örebro kommun att lämna yttrande över delbetänkandet Skolor mot brott (SOU 2024:17). Nedan följer Örebro kommuns synpunkter.

Generella synpunkter

Örebro kommun **tillstyrker** de förslag som syftar till en större systematik kring det brottsförebyggande arbetet och som utgår från huvudmannanivån. En reglering av det brottsförebyggande arbetet i skolan och beredskap för allvarliga våldssituationer är relevant och sådant som kommunerna i stor utsträckning redan börjat förbereda sig för.

Örebro kommun **avstyrker** de delar av förslagen som syftar till att skolpersonalen ska få en mer ingripande funktion gentemot elever och andra.

Övriga delar för ikraftträdande och ekonomisk beräkning betraktar Örebro kommun som problematiska. Resonemang omkring detta finns i slutet av yttrandet.

Utifrån den nya lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete ses redan idag nya samverkansformer ta form. Det är positivt att skolan lyfts fram som en viktig samarbetspartner utifrån skolans befintliga grunduppdrag där värdegrunds- och trygghetsperspektivet är en viktig del. Däremot är det en oroväckande utveckling att allt fler uppgifter inom det brottsbekämpande uppdraget skjuts över till skolan. Det vill säga en förskjutning från skolans tydligt sociala och förebyggande perspektiv till en mer situationell brottsbekämpning (se exempelvis också förslaget om ökad informationsdelning med brottsbekämpningen). Det är redan idag svårt att hinna med det förebyggande arbetet både inom kärnverksamheten och inom elevhälsan. En förskjutning i arbetsbeskrivningen (det vill säga vad rollen som skollärdare/lärare principiellt ska innebära) riskerar att gå ut över det befintliga uppdraget. Detta rimmar inte med förslaget om att reglera lärarnas arbetstid.

Här finns en klar risk om man fattar beslut om flera förändringar skyndsamt som förskjuter uppdraget. Lagändringen om kommunernas ansvar för ett systematiskt brottsförebyggande arbete håller på att implementeras i

kommunerna och där ingår i allra högsta grad även en systematik som ska innefatta utbildningsverksamheterna. Förslagen om större krav på samverkan och fler sekretessbrytande bestämmelser är dock bra, det är sådant som idag betraktas som konkreta hinder och som kommer ge konkret effekt på kort sikt. Hur sekretessgränserna kommer att se ut i kommande betänkande blir viktigt. Att skapa förutsättningar för ökad samverkan genom krav på samtliga inblandande aktörer, och genom förenklad informationsgivning (uppluckrade sekretessregler), är troligen det som ger störst effekt på både kort och lång sikt.

En viktig del av skolans uppdrag handlar om det relationsskapande arbetet, både mellan skolan och eleverna och mellan skolan och vårdnadshavarna. Detta är inte minst viktigt i områden och på skolor där förtroendet för offentliga verksamheter är lågt och där det finns en utbredd skolproblematik. Att upprätthålla och stärka detta förtroende kan i förlängningen vara det som avgör om eleven får en fungerande skolgång. Vissa av åtgärderna i det här förslaget tenderar att skapa en större misstro och friktion mellan skola och elev, både på systemnivå och på individnivå, vilket riskerar att rubba dessa nödvändiga relationer på ett negativt sätt. Det behöver finnas med i vågskålen när man föreslår att skolan ska bli mer situationellt brottsförebyggande.

Om förslagen genomförs ges bland annat Skolverket i uppdrag att ta fram stödmaterial, vägledning, allmänna råd med mera, vilket i sig är bra åtgärd och en nödvändighet för att stötta både huvudman och verksamheter i arbetet. Men här ska många stöddokument finnas på plats samtidigt och detsamma gäller implementering. Med tanke på detta är tidsramen snäv för att få allt på plats innan lagen ska träda i kraft. Örebro kommun vill här understryka vikten av en tydlighet i det stödmaterial som då detta innebär ett utökat uppdrag. Kommunikation och förankring kommer självklart att behövas både i verksamheten, men även externt till vårdnadshavare (och även är behövs stödmaterial/informationsmaterial).

Det är också viktigt att belysa att vid ett förändrat arbetssätt, med exempelvis fler polisanmälningar, krävs det att det finns personella resurser från exempelvis polisens sida, att ta emot den ökande mängd information som det kommer att innebära (se även förslaget om ökad informationsdelning till brottsbekämpningen nedan). I princip alla skolledare vill se en ökad samverkan med polis och socialtjänst. Men om skolans ökade arbetsbelastning inte följs av ett utökat samarbete kommer det mest upplevas som en arbetsbelastning, snarare än väl investerad tid och insats.

16.3 Skolan ska bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete

Örebro kommun tillstyrker förslaget att det vid varje förskole- och skolenhet bör bedrivas ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete. Att skolverksamheterna och huvudmannen ska bedriva ett systematiskt trygghetsarbete i enlighet med redan befintliga bestämmelser är självklart.

Trygghetsfrågor och värdegrundsfrågor ingår på ett givet sätt i skolans kärnuppdrag. Detta bör i sig kunna värderas som i hög grad brottsförebyggande, det vill säga att skolan får förutsättningar att vara det den ska vara. Det sker inte i första hand genom utökat ansvar för arbete inom ”brottskedjan” utan genom förbättrade förutsättningar för lärare att få vara lärare, för elevhälsan att få arbeta med det förebyggande huvuduppdraget. När grunderna inte riktigt fungerar fullt ut riskerar ytterligare pålagor bara att bli en frustration och ökad arbetsbelastning. Att skolan ska vara en central samverkanspart i det brottsförebyggande arbetet är dock fullt rimligt.

16.3.7 Vikten av att respektera samhällets lagar och regler ska uppmärksammas i utbildningen

Örebro kommun är tveksam till förslaget att det i samtliga läroplaner görs ett tillägg som förtydligar att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de lagar och andra regler som gäller i samhället. Tveksamheten grundar sig i det faktum att läroplanerna redan innehåller en mängd värdegrundsaspekter och att förslaget därför inte tillför någonting som kommer att göra skillnad.

16.4 Skolan ges ett ansvar för en beredskap att hantera allvariga våldssituationer

Örebro kommun tillstyrker förslaget om bestämmelser i skollagen som reglerar huvudmannens ansvar att se till att det på varje förskole- eller skolenhet bedrivs ett löpande arbete för att säkerställa en beredskap att hantera allvariga våldssituationer och det på varje enhet finns en beredskapsplan för allvariga våldssituationer. Det är rimligt att det tas fram på beredskapsplaner och att arbetet underlättas av vägledning.

16.5 Obehöriga personers tillträde till skolan ska begränsas

Örebro kommun tillstyrker de delar av förslaget som syftar till att förtydliga hur skolan som plats ska betraktas och vilka befogenheter rektor och skolpersonal har att agera. Örebro kommun avstyrker den del av förslaget som anger att det är viss personal som ska utföra uppgiften. Detta med hänvisning till tidigare resonemang.

Förslaget går delvis emot praxis i till exempel kameranlagstiftningen, som betraktar skolgård och väg in till reception som plats dit allmänheten har tillträde. Förslaget behöver vara synkat med kameranlagstiftningen så att tillståndsprocessen för vad som är tillåtet att bevaka utifrån detta perspektiv harmoniserar med förväntan på skolan och skolhuvudmannen.

Här är det också önskvärt med ett förtydligande av vilka typer av åtgärder som kan tänkas avses innan kravet träder i kraft. Vad avses till exempel med ”genom fysiska avspärningar eller liknande åtgärder”? Örebro kommun vill också påpeka risken att skolorna kommer att behöva avsätta personal, antingen med nya uppgifter till befintlig personal eller genom nya funktioner,

vilket både blir en resursfråga och en potentiellt hotfull aspekt av yrket.

16.6 Skolan ges en möjlighet att besluta om undersökning av bland annat väskor

Örebro kommun tillstyrker att rektorerna ges möjlighet att besluta om genomsökning av väskor om det finns misstanke om att någon bär på föremål som kan användas i brottsligt syfte eller som är förbjudna enligt skolans regler. Men att involvera lärare eller annan skolpersonal i genomsökningar kan skada deras relation med eleverna och skapa en atmosfär av misstro. De bör kunna behålla en roll som stödjande och förtroendeskapande vuxna snarare än auktoritativa säkerhetspersoner.

Det är att föredra om användning av särskild säkerhetspersonal för genomsökningar av väskor att skolorna kan säkerställa en professionell, rättssäker och riskmedveten hantering av säkerhetsfrågor samtidigt som lärare och övrig skolpersonal kan fokusera på sina kärnuppgifter och bibehålla förtroendefulla relationer med eleverna.

16.7 Skolan ges ett ansvar att polisanmäla vid misstanke om brott

Örebro kommun tillstyrker delvis förslaget om en bestämmelse i skollagen som reglerar skolans skyldighet att anmäla till Polismyndigheten när en elev kan misstänkas för brott i samband med skolans verksamhet. Förslaget behöver omges av gemensamma riktlinjer som omfattar såväl skola som polis och socialtjänst.

Det är inte helt oproblemiskt att polisanmäla i yngre åldrar vilket även utredningen påtalar och vi delar de farhågor som lyfts fram. I yngre åldrar ses hellre ett nära samarbete med socialtjänsten via orosanmälningar och samverkan med vårdnadshavare. Skolans trygghetsarbete och skyldighet att rapportera kränkningar är också det en del av uppdraget redan idag. Inte heller detta är okomplicerat. Därmed inte sagt att en polisanmälan i vissa situationer kan bli en viktig pusselbit för det fortsatta arbetet och det sker till viss del redan idag. Det är däremot av största vikt att det finns personella resurser inom polisen och socialtjänsten såsom tidigare beskrivet för att detta ska ge effekt och bidra till att skapa bättre förutsättningar för individen i fråga. De allmänna råden behöver utformas i samverkan med både polisen och socialtjänsten så att samstämmighet råder i tillämpningen. Utformningen av förslaget är juridiskt ”tekniskt” vilket skapar ett bedömningsproblem för skolpersonalen. Om det uppstår en kultur av ”överanvändning” av polisanmälningar skapar det en arbetsbörda för rektor och övrig skolpersonal.

Vid ett förändrat arbetssätt med fler polisanmälningar, krävs det att det finns personella resurser att ta emot den ökande mängd information som det kommer att innebära (se även förslaget om ökad informationsdelning till brottsbekämpningen). I princip alla skolledare vill se en ökad samverkan med

polis och socialtjänst, men om inte skolans ökade arbetsbelastning följs av ett utökat samarbete kommer det mest upplevas som en arbetsbelastning, snarare än väl investerad tid och insats.

17 Genomförande och ikraftträdande

Förslaget är att de nya bestämmelserna ska träda i kraft den 1 juli 2025. Bestämmelsen om att upprätta en åtgärdsplan behöver dock inte tillämpas förrän den 1 januari 2026. Örebro kommun anser att tidsramen är snäv med tanke på att stödmaterial, implementering och kommunikation bör vara på plats innan lagen ska träda i kraft. Det är många delar som ska börja tillämpas samtidigt, inte bara kopplat till detta förslag utan även i relation till andra utredningar och lagförslag.

18.5.2 Ekonomiska konsekvenser för kommuner

Enligt betänkandets konsekvensbedömning kommer förslagen innebära ett visst merarbete för kommunerna i egenskap av skolhuvudmän och även för enskilda huvudmän. Författningsförslagen uppskattas innebära en kostnad för kommunsektorn på i storleksordningen 133 miljoner kronor eller 13 kronor per invånare. Enligt betänkandet bör finansiering ske inom ramen för budgetarbetet gällande utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Precis som utredningen påtalar är det svårt att beräkna kostnader för insatserna som behöver göras. Ett medskick i bedömningen av de ekonomiska konsekvenserna är att förslagen kommer att generera betydligt mer arbete och därmed personella resurser än de beräkningar som tagits fram. Exempelvis kommer arbetet med lägesbilder och åtgärdsplaner förmodligen att beröra fler ur personalgruppens olika kompetenser för att skapa de bästa bilderna och därmed träffsäkra åtgärdsplaner. Detsamma gäller kostnadsuträkningar för förebyggande av allvarlig våldssituation där vi redan idag har faktiska kostnadsuträkningar för våra pågående utbildningsinsatser och konsultationer då detta område är relativt nytt för skolverksamheten (Hot och våld samt PDV). Bara utbildningsinsatserna beräknas kosta motsvarande hela summan för vad Örebro kommun skulle tilldelas för förslagen i sin helhet. Att utöka skalskydd på olika sätt är ytterligare en kostnadsdrivande åtgärd som självklart är viktig men som ändå behöver nämnas i uträkningarna. Även övriga förslag kräver framtagande/implementering av rutiner alternativt stödmaterial vilket även det blir kostnadsdrivande utifrån personella resurser.

Anders Åhrlin (M), ordförande
Kommunstyrelsens trygghetsutskott
Örebro kommun